

5 April 2005

Mijn vader Arij Dirkzwager (31 oktober 1873-31 december 1954)

Herinneringen van Albert Dirzwager (geb. 27/3/1915)

Mijn grootvader Adrianus Dirkzwager overleed in 1895

Hij liet drie zonen na: Cornelis in de leeftijd van 34 jaar

Maarten in de leeftijd van 33 jaar en

Arij in de leeftijd van 22 jaar

In 1879 toen Cornelis en Maarten de distilleerderij oprichtten, waren zij respectievelijk 18-en 17 jaar oud. Mijn vader was toen 6 jaar.

Mijn vader Arij sprak nauwelijks over zijn leven. Ook heeft hij geen enkel document nagelaten. De anno 2005 reconstructie van zijn leven en zijn verhouding tot de familie is gebaseerd op overlevering en uit gevolgtrekkingen.

Uit het leeftijdsverschil van meer dan 10 jaar met zijn broers valt dus te concluderen, dat hij een jeugd heeft gehad, afzonderlijke van zijn oudere broers.

Hoe groot de erfenis van vader Adrianus is geweest en wat een ieder van de kinderen erfden, is mij niet bekend. Wellicht waren Cornelis en Maarten al maatschappelijk gevestigd met hun distilleerderij, zodat zij hun broertje Arij de branderij konden toebedelen.

Ik denk dat Arij al vroeg afwijkend gedragvertoonde. De door en door degelijk Cornelis en Maarten zouden zeker broer Arij te flamboyant gevonden hebben. Arij, was gemeenteraadslid in Schiedam, hij speelde cricket bij Hermes, hij was officier bij de schutterij en wat niet meer. Op deze manier in het leven staand, werd zijn gedrag zeer zeker als afwijkend beschouwd van de door en door burgerlijke levensbeschouwing van de broers. Cornelis en Maarten hadden mijns inzien een sterke familiegevoel en weinig of geen contact met de andere bewoners van de stad. Toen Arij, die lid was van de Rotterdamse Roei- en Zeilvereniging 'de Maas', met Guus Laverge het zeiljacht 'de Sapho' kocht, moeten Cornelis en Maarten dat ook niet erg op prijs gesteld hebben. Een anekdote van mijn vader uit die jaren herinner ik me nog: Hij moest zijn zusters Nel en Marie chaperonneren tijdens een vakantie in een hotel aan de Rijn in Duitsland. Bij het vertrek uit het hotel gaf hij de portier als fooi een gouden munt. De ontvanger van de munt zei: 'Danke vielmahls, Herr Graf!'

Wellicht toont dit een man uit het 'fin de siècle' epoche. Mijn vader met slobkousen, een gouden horloge op de buik en een bolhoed, zo herinner ik me hem het levendigst. Van zijn eerste huwelijk met Hendrika Jacoba Dammerman is mij nauwelijks iets bekend. Hij heeft met zijn Hendrika Jacoba en drie kinderen, vanwege gezondheids redenen van Hendrika, in de Johan van Oldebarneveldtlaan in Den Haag gewoond. Hoe het hem zakelijk verging met zijn branderij(en) in de jaren voor de eerste Wereldoorlog, wederom, daar weet ik niets van.

Op één februari 1912 stierf zijn eerste vrouw. Op 8 oktober 1914 trad Arij voor de tweede maal in het huwelijk met Theodora Elisabeth Hoffman. Hij trouwde met mijn moeder, die in het gezin de kinderjuffrouw was en die op haar trouwdag vijf maanden zwanger was. Het pleit voor hem dat hij zich niet van de zwangere Theodora heeft afgewend. In ieder geval werd het huwelijk in 1914 beschouwd als een 'uitglijer' van jewelste in maatschappelijk opzicht.

Deze 'faux pas' kon de toenmalige klasse, waarin Arij verkeerde, niet aanvaarden en naar achteraf blijkt, was mijn vader ook niet meer reçu in de Schiedamse tak van de familie.

De familie in Maassluis was reeds lang boven dit burgerlijke niveau uitgestegen. Zij hebben de band met mijn ouders, vanwege de ongewenste zwangerschap, niet verbroken. Integendeel, Andries Dirkzwager was getuige in het huwelijk van Arij met Theodora. Maar hier houdt het ontzag, dat je voor een vader moet hebben, op.

Mijn vader stuurde mijn moeder op alleen pad om haar zwangerschap aan de familie te melden. Deze houding van mijn vader heb ik als een rode draad door zijn leven zien lopen. Zo liet hij de leiding van het gezin aan mijn moeder over, die daarvoor niet geëquipeerd was. Zij moest nu de zorg op zich nemen van de drie kinderen uit het eerste huwelijk, te weten Paula, Suze en Janus, die alle drie hoger opgeleid waren dan zijzelf was. Uit haar eigen huwelijk met Arij werden nog eens drie kinderen geboren, te weten: ik zelf, Albert, mijn zusje Lous en mijn jongste broer Ted. Een onmenselijke taak voor Theodora om dit zestal te begeleiden en op te voeden zonder de steun van haar man.

Ondertussen leverden de Schiedamse Dirkzwagers slag met het plaatselijke Rooms Katholieke Patriciaat om zich een positie te verwerven als jeneverproducent. Deze RK families hadden Schiedam al twee eeuwen eerder tot het centrum van de vaderlandse jeneverindustrie verheven. Zoals reeds eerder is vermeld, werd er over het reilen en zeilen van mijn vaders zakelijke activiteiten thuis nimmer gesproken.

Ik heb begrepen dat in 1916 de regering branderijen verbood om alcohol uit graan te stoken. Al het beschikbare graan moest tot meel gemalen worden om broden van te bakken. Tezelfdertijd hadden de van Markens in Delft de productie van alcohol uit melasse mogelijk gemaakt. Sindsdien wordt de Nederlandse jeneverindustrie voor het merendeel vanuit Delft van alcohol voorzien. De eigenaren van inmiddels overbodig branderijen bezaten een grote hoeveelheid koper, die zij tegen woekerprijzen aan de oorlogvoerende naties verkochten. Mijn vader was dus vermogend.

Wat ik, als klein jochie, daarvan merkte was dat wij twee achtereenvolgende jaren een maand lang met het hele gezin in een gedeeltelijk afgehuurd hotel Britannia te Vlissingen logeerden. De koffers en de oudste kinderen vertrokken dan met het bergingsvaartuig 'De Haai' van Dirkzwagers Scheepsagenturen vanaf onze achtertuin in Schiedam naar Vlissingen. Zelf moest ik met de trein, onder begeleiding van juf, naar Zeeland.

Hoe belegde Arij zijn vermogen?

Ik vermoed te weten, dat Arij geïnvesteerd heeft in de bruinkoolmijn 'De Herman' te Eijgelshoven. De Overheid zou met deze mijn een contractuele afname verplichting overeengekomen zijn. In 1918 pleegde de Overheid contractbreuk met als gevolg een jarenlange procesgang. In deze rechtsgang is de mijn bijgestaan door de advocaat mr C.P.M. Romme, de latere prominente voorman van de KVP.

In de "Romme Biografie 1896-1946" uit 1992 van J. Bosmans heb ik niets over de betrokkenheid van mijn vader, als aandeelhouder, kunnen terug vinden. Volgens een

opmerking van mijn vader heeft de advocaat Romme schatten verdiend aan dit proces, maar niettemin werd het proces tegen de Staat verloren.

Daarna investeerde hij in een visconservenfabriek in de 'Gorzen' van Schiedam, in een snoepfabriek van Karis en in een advertentiebureau in de Witte de Withstraat te Rotterdam. Alles lijkt te zijn mislukt en hij werd ca 1925/26 failliet verklaard. Ene Zoetmulder uit Schiedam zou één van de aanvragers van zijn faillissement geweest zijn.

Naar alle waarschijnlijkheid heeft Maarten zijn broer Arij financieel bijgestaan met NLG 275,- per maand om hem en zijn gezin voor verdere narigheden te behoeden. De consequentie was wel dat ze moesten verhuizen uit Schiedam.

Mijn moeder werd erop uitgestuurd om een ander huisvesting te vinden. Zonder de steun van mijn vader kocht ze een huis in Voorburg, dat naar alle waarschijnlijkheid door oom Maarten werd gefinancierd. Ik vermoed dat dit huis al gekocht is in 1924. Mijn vader was toen 51 jaar en hij heeft tot aan zijn overlijden op 81 jarige leeftijd in 1954 niet meer gewerkt. Ook de toen nog thuiswonende drie kinderen liet hij, wat de opvoeding betreft, geheel aan mijn moeder over.

Niet onvermeld kan blijven, dat mijn vader ook een bijdrage in positieve zin leverde aan het gezinsleven. Hij was een causeur. Tijdens de maaltijden, die strikt om 12 's-middags en om zes uur 's-avonds plaatsvonden, werden er door hem uitgebreid tafelgesprekken gevoerd over onderwerpen zoals religie, politiek en het wereldgebeuren in het algemeen.

Echter het contact met de Schiedamse Dirkzwagers was voorgoed verbroken. Hij had nog wel contact met zijn zusters Nel en Marie aan 't Frankenslag in Den Haag, waar later ~~zijn~~ *mijn* tante Suze woonde. En Oom Leen (L.F.H.) kwam geregeld in zijn Minerva met chauffeur op bezoek.

Mijn twee halfzusters hebben op eigen kracht hun weg gevonden.

Paula heeft enige jaren het gymnasium te Schiedam bezocht en daarna de Godelinde School. Vervolgens is zij toegelaten op de verpleegstersopleiding van het 'Juliana Kinderziekenhuis' aan de laan van Meerdervoort in Den Haag. Om daar aangenomen te worden, moest je wel van goede familie zijn. Zij, die tijdens de opleiding hun haar lange haar volgens de toen veranderde mode lieten afknippen ('bobbed hair') werden van de opleiding verwijderd, zoals een meisje van Heek is overkomen. Paula heeft met een groot plichtsbesef haar verpleegstersbaan als haar levensvervulling beschouwd.

Suzanna Maria volgde na haar eindexamen aan het Gymnasium in Schiedam een opleiding voor scheikundig laborante. Zij heeft indertijd aan de wieg gestaan van het laboratorium van de zuivel producent Nutricia te Zoetermeer als laborante. Zij is getrouwd met de huisarts Hans Poortenaar.

Mijn halfbroer **Adrianus Hendrik Jacob** had als roepnaam Janus. Als jongeman was hij 'un beau garçon, getalenteerd en intelligent. Hij kon prachtig pianospelen en richtte met zijn buurman Coen van Bergen Walraven een bandje op. Ook was hij een goede tennisser op clubniveau. Hij speelde bij de Protestantse tennisclub Daalmeijer. Door de confessionele verzuiling der maatschappij van die dagen in Schiedam was het Janus, tot zijn spijt, niet toegestaan om met de goed spelende en mooie RK meisjes Nolet, Jansen e.a. te tennissen.

Voorburg 18 Mei 52

Beste Aat

Dank je wel voor de geluk
wensen nu Hermes D.K.S.
kampioen van zijn afdeling werd.
Toen ik liet werd. Heet de
club nog alleen Hermes, Jans
nu bijna 2 even tijd daar geleden
en werd ik uitgenodigd een
juniors afdeling op te richten, wat
ik spijtig voor elkaar had.
Wij speelden daar alleen cricket
Nu waren er 11 zondag in het
stadion te Rotterdam 6.000
mensen, en daar het veld
te Schiedam maar 1.000 menschen

Kan bevatten en de storm
wachtte. in de nu komende
kampioenscompetitie volgens
het reglement in Schiedam
moeten we ingespeeld. is dat
wel een goede strek voor de kas.
Maar cricket vormt een
heel nieuw spel met als je
leider! Nu Aat mijn blad
is bijna vol. Doe de laatste
lyke groeten aan je vader,
grootmoeder Emma en je
broers van ons beiden

Dag
Grootmoeder

Hij was zeer belezen en geïnteresseerd in poëzie en literatuur. Bijvoorbeeld, ik, die tien jaar jonger was dan hij, kreeg van hem 'Narrenwijsheid' cadeau, de eerste gedichtenbundel van J.C. van Schagen.

Hij had geen belangstelling voor het vergaren van schoolse kennis, die hem niet kon boeien. Hij heeft zijn middelbare opleiding niet afgemaakt.

Tweemaal ondernam hij een poging om zich te vestigen in respectievelijk Venezuela en in de Verenigde Staten, maar keerde onverrichter zake weer terug naar Nederland.

Hij trouwde in 1939 met Aagje Mak.

In de militaire dienstdienst constateerde men communistische sympathieën bij hem en is daarvoor gestraft met een arrest in de gevangenis van de kazerne Morspoort in Leiden.

Als jongetje bracht ik de arrestant wel eens een pakje van thuis op Zondag.

Aan het begin van de tweede wereldoorlog was Janus gelegerd bij het vliegveld Ypenburg. Hij heeft deelgenomen aan de felle strijd ter verdediging van het vliegveld tegen de Duitse overmacht. Wellicht mede door Duitse bezetting van het Vaderland is Janus, tot het einde van zijn leven toe, bekeerd in een felle Oranjeklant. In Nederland heeft Janus zich in zijn levensonderhoud voorzien door aan- en verkoop van koffie en thee.

Als jongetje heb ik natuurlijk geen notie gehad van de slechte verstandhouding die er bestond tussen mijn vader en zijn broers. Ik kwam wel af en toe bij oom Cees en tante Na thuis om er met het imponerende houten miniatuur voertuigenpark met sleperswagens voor het vervoer van tonnen met alcohol en met de wagens van Van Gend en Loos te spelen. Bij tante Rie aan de Warande was ik kind aan huis, ook wel vanwege het feit dat ik met Marian in dezelfde klas zat op school. Dirk Primus was twee jaar ouder en las alleen maar boeken, herinner ik me.

In een later stadium van mijn leven, toen ik naar Indië zou gaan, heb ik Cees en Ina ook aan de Warande bezocht. Ina heeft nog per brief met ons contact gehouden in Indië.

Terugziend, concludeer ik, dat het niet de eeuw van mijn vader, maar die van mijn moeder was. Mijn moeder kwam uit een Haags arbeidersgezin. Vagelijk meen ik te weten dat haar vader een rol speelde in de opkomende arbeidersbeweging. Haar zuster trouwde met de distillateur Chr. Van der Pand, die woonde aan de lange Haven in Schiedam. Hun dochter was de bekende beeldhouwster van der Pand. Een andere zuster van mijn moeder trouwde met dr ir Japikse, die verbonden was aan de octrooiraad in Den Haag.

Na het overlijden van mijn vader in 1954 kon mijn moeder haar eigen leven gaan leiden. Zij sloeg haar vleugels uit en stapte na haar 64ste jaar voor het eerst in een vliegtuig om haar zoon Ted en zijn vrouw Maddy in California te bezoeken. Zij heeft op hoge leeftijd twee maal geheel zelfstandig de wintermaanden in Spanje doorgebracht. Ook heeft ze nog Egypte bezocht waar ze gefotografeerd is, zittend bovenop een kameel.

Ik wil deze herinneringen op papier beëindigen met te bekennen dat, wanneer ik aan mijn moeder denk, ik met grote bewondering aan haar terugdenk.

Voorburg, 18 mei '52

Beste Aat,

Dank je wel voor de gelukwensen nu Hermes D.V.S. kampioen van zijn afdeling werd. Toen ik lid was heette he club nog alleen Hermes, dat was nu bijna zeventig jaar geleden en werd ik uitgenodigd een seniôres afdeling op te richten, wat ik spoedig voorelkaar had.

Wij speelden toen alleen cricket.

Nu waren er 11 (laatsleden) zondag in het stadion te Rotterdam 60.000 mensen, en daar het veld te Schiedam maar 10.000 mensen kan bevatten ende thuiswedstrijden in de nu komende Kampioencompetitie volgens de reglement in Schiedam moeten worden gespeeld is dat wel groote strop voor de kas.

Maar cricket vind ik een veel mooiere spel net als je vader (Ab geb. 27/3 /1915).

Nu Aat mijn blad is bijna vol. Doe de hartelijke groeten aan je ouders, grootmoeder Gonne en je broers van ons beiden

Dag

Grootvader (78 jaar)

(Arij Dirkzwager:	geboren	te Schiedam 31 okt.1873;
	overleden	te Voorburg 31 dec. 1954)

A. DIRKZWAGER
KAMPIOEN BATTER
1896

De Penning is uitverkoet